

Voorwoord

In het verhitte integratiedebat, aangewakkerd door de recente vluchtelingenstroom, lijken historici voorzichtig hun mond open te trekken. Immigratie is immers absoluut geen modern fenomeen, net zo min als het historische onderzoek ernaar. Hoogleraar migratiegeschiedenis Marlou Schrover uitte bijvoorbeeld afgelopen februari kritiek op het plan voor kleinschalige opvang van asielzoekers, waarbij zij zich baseerde op haar onderzoek naar Tamils die begin jaren tachtig vanuit Sri Lanka naar Nederland waren gevlucht. Hieruit was namelijk gebleken dat men toen juist van een decentrale naar een centrale opvang was overgestapt omdat dit veiliger, goedkoper en beter te controleren was. 'Politici die hier nu weer om roepen, lijken een kort geheugen te hebben,' merkte ze op.¹ Ook migratiedeskundige Leo Lucassen waarschuwde al voor dit 'korte geheugen' en probeerde de vermeende vluchtelingen crisis te nuanceren door te wijzen op groepen asielzoekers uit het recente verleden: Iraniërs, Afghanen, Irakezen, Somaliërs en Joegoslaven trokken eind vorige eeuw al in groten getale naar Nederland. 'Kijken we naar de totale 'asielinstroom', dan ging het voor Nederland in de periode 1991-2000 om zo'n 345.000 asielzoekers, tegen 131.000 in de afgelopen vijf jaar.' Minstens zo zorgelijk vindt Lucassen dat we geen lering trekken uit ons immigratieverleden.² Toch wist hij tijdens zijn bezoek aan *De Wereld Draait Door* zijn gastheer Matthijs van Nieuwkerk niet te overtuigen van het belang van historisch onderzoek voor de hedendaagse discussie.³ Zijn opvattingen over migratie zijn ook niet vrij van kritiek gebleven. Zo reageerde antropoloog Hans Werdmölder op Lucassens artikel '7 weetjes tegen 't gepanikeer van Wilders in asieldebat', met een artikel getiteld '7 weetjes over vluchtelingen voor naïeve optimisten'.⁴

Kunnen we leren van het verleden en moet de historicus het als zijn taak zien het debat te nuanceren en te bevrijden uit 'de waan van de dag'? Of is de huidige situatie niet vergelijkbaar met vroeger en zijn de tijden te veel veranderd om de verschillende casussen nog naast elkaar te kunnen leggen? Met deze vragen in het achterhoofd is de redactie begonnen aan het nummer dat u nu in handen heeft. Zonder een concreet antwoord te willen geven, biedt *Groniek* met een uitgave over de geschiedenis van integratie in Nederland een historisch perspectief op een zeer actueel onderwerp en hopelijk tevens stof tot nadenken over de positie van de historicus in de discussie. De auteurs in dit nummer zijn gevraagd zich vooral te richten op de

culturele aspecten en gevolgen van immigranten: Hoe gingen ‘Nederlanders’ om met de ‘vreemdelingen’? Was er sprake van een botsing, of juist van veel interactie? Hoe plaatsten de immigranten zich zelf in de samenleving? Het resultaat is acht uiteenlopende artikelen, waar in sommige gevallen specifieke groepen immigranten worden belicht en in andere artikelen een meer algemeen beeld wordt geschetst.

Een terugkerend onderwerp in dit nummer is tolerantie. Jonathan Israel stelt zich in zijn artikel de vraag hoe Nederland haar vooraanstaande positie als tolerant land in de zestiende en zeventiende eeuw, in de eeuw daarna verloor en besteedt hierbij in het bijzonder aandacht aan Groningen. Hans Engels reageert op Israels visie, en beiden komen tot de conclusie dat de tolerante houding van Nederland in het verleden niet gezien moet worden als een principiële keuze, maar als een noodzaak voor het eigen gewin. Het artikel van Matthew Glozier is gesitueerd in dezelfde periode en behandelt de positie van Hugenoten in Nederland in de zeventiende en achttiende eeuw, met in het bijzonder aandacht voor hun plek in het leger.

Tolerantie speelt ook een belangrijke rol in de artikelen van Fridus Steijlen, Wahideh Achbari en Ludo Abicht, die over specifieke groepen immigranten schrijven: respectievelijk de geschiedenis van Molukkers in Nederland, de institutionalisering van de Islam in de jaren negentig en joden en moslims in christelijk en seculier Europa. Abicht maakt in zijn artikel een directe vergelijking tussen de positie van joden in het verleden, en die van islamieten in de moderne tijd. Ook Engels en Achbari slaan in dit nummer een brug naar het heden door te waarschuwen voor een gebrek aan tolerantie in het huidige maatschappelijke debat.

Rinus Penninx hanteert een meer politieke insteek en geeft een overzicht van het overheidsbeleid ten opzichte van integratie van immigranten vanaf het midden van de vorige eeuw, waarbij in het bijzonder aandacht besteed wordt de te pas en te onpas gebruikte leus ‘integratie met behoud van eigen cultuur’.

Weer een heel ander perspectief wordt geboden door Peter Burke: in zijn openingsartikel ‘Exiles and Expatriates in the History of Knowledge’ legt hij de focus op het concept ballingschap, waarbij hij vooral ingaat op de positieve effecten van immigranten op de samenleving.

Het supplement opent met een ‘Hoog van de Toren’ van Robin Pannekoek, waarin hij bepleit dat Nederlandse universiteiten zich bezig moeten gaan houden met het produceren van digitaal lesmateriaal voor middelbare scholen. Als voorbeeld haalt hij het project ‘The Great Unsolved mysteries in

Canadian History' aan, een website waarop lesmateriaal van hoge kwaliteit wordt aangeboden en dat tot stand kwam door de samenwerking tussen universiteiten.

Stefan van der Poel ontfermt zich in de rubriek 'Historisch Erfgoed' over de wijze waarop in Polen met het ingewikkelde oorlogsverleden wordt omgesprongen. Met het aan de macht komen van *Prawo i Sprawiedliwość* in november 2015 is de verdediging van de Poolse eer regeringsbeleid geworden. Het land lijkt gevangen in zijn eigen beeld van slachtofferschap, zo stelt Van der Poel. Dit maakt het onmogelijk om het verleden onder ogen te komen en er afstand van te nemen.

Dit nummer sluit af met een 'Historisch Erfgoed' waarin Leonor Faber-Jonker grip probeert te krijgen op de emoties en complicaties rond de repatriatie van twintig Namibische schedels in 2011. De schedels, die in Duitsland werden verzameld als trofeeën en werden bestudeerd als raciale specimens, bevinden zich nu nog altijd als objecten in een museum. De omgang met dit soort erfgoed legt een gevoelig debat bloot op het kruispunt van heden en verleden.

De redactie van *Groniek* wenst u veel leesplezier toe.

Noten

1. Harriët Salm, "Kleinschalige asielopvang was ook geen succes" *Trouw*, 15-02-2016. Beschikbaar via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/36361/Vluchtelingen/article/detail/4245019/2016/02/15/Kleinschalige-asielopvang-was-ook-geen-succes.dhtml> (geraadpleegd op 17-05-2016).
2. Leo Lucassen, "Te veel vluchtelingen? Valt best mee, hoor" *NRC*, 13-10-2015. Beschikbaar via: <http://www.nrc.nl/next/2015/10/13/te-veel-vluchtelingen-valt-best-mee-hoor-1546658> (geraadpleegd op 17-05-2016); Leo Lucassen, "We gaan niet ten onder aan vluchtelingen" *Trouw*, 10-04-2016. Beschikbaar via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/36361/Vluchtelingen/article/detail/4279132/2016/04/10/We-gaan-niet-ten-onder-aan-vluchtelingen.dhtml> (geraadpleegd op 17-05-2016).
3. *De Wereld Draait Door* 13-01-2016. Beschikbaar via: <http://dewerelddraaitdoor.vara.nl/media/352055> (geraadpleegd op 17-05-2016).
4. Leo Lucassen, "7 weetjes tegen 't gepanikeer van Wilders in asieldebat" *NRC*, 28-12-2015. Beschikbaar via: <http://www.nrc.nl/handelsblad/2015/12/28/7-weetjes-tegen-t-gepanikeer-van-wilders-in-asiel-1571939> (geraadpleegd op 26-05-2016); Hans Werdmölder, "7 weetjes over vluchtelingen voor naïeve optimisten" *NRC*, 6-01-2016. Beschikbaar via: <http://www.nrc.nl/next/2016/01/06/7-weetjes-voor-naieve-optimisten-1574678> (geraadpleegd op 26-05-2016).